

2012 m. rugsėjo 22 d. – Tarptautinė diena be automobilio

Įvadas

Tarptautinė diena be automobilio, kuri minima rugsėjo 22 dieną, ir Lietuvoje kasmet įgauna vis didesnę pagreitį.

Europoje pirmą kartą akcija „Mieste – be savo automobilio“ buvo surengta Prancūzijoje 1998 m. Puiki idėja greitai išplito ir 2000 m. šiame renginyje jau dalyvavo 760 miestų ir 26 Europos šalys. 2001 m. gruodžio 8 d. Berlyno Aplinkosaugos akademijoje buvo įvertinti pirmųjų akcijų „Mieste – be savo automobilio“ rezultatai ir pasirašyta visų jose dalyvaujančių šalių, aplinkos ministrų deklaracija. Tarp šių šalių buvo ir Lietuva. Nuo tada rugsėjo 22 diena paskelbta Tarptautine diena be automobilio.

Ši diena suteikia unikalią galimybę atkreipti pasaulio lyderių, visuomenės ir suinteresuotų institucijų dėmesį į neigiamą transporto įtaką aplinkai ir žmonių sveikatai bei patiems prisidėti prie švarios aplinkos išsaugojimo.

Žmonės raginami bent šią dieną mieste išsiversti be automobilio, ieškoti kitokių susisiektimo būdų – eiti pėsčiomis, važiuoti dviračiu. Tai ne tik gerina gyvenimo kokybę miestuose, mažina oro taršą ir triukšmą, bet ir efektyviai prisideda prie eismo saugumo gerinimo, todėl reikėtų stengtis ne tik šią dieną, bet ir ištisus metus kelionei į darbą, parduotuvę ar į svečius rinktis ne greitą ir patogų savo automobilį, o sveikesnę ir taupesnę transporto rūšį.

Kiekvieną rugsėjį visose Europos Sąjungos šalyse organizuojama Europos judrioji savaitė. Ja siekiama paskatinti europiečius rinktis netaršias transporto priemones, mažinti taršą ir gyventi mieste be transporto spūsčių. Europos judrioji savaitė, kuri prasideda nuo rugsėjo 16 d. Europos judrumo savaitė - Europos Sąjungos kampanija, kuria siekiama didinti piliečių informuotumą apie naudojamą viešuoju transportu, dviračiais ir skatinti Europos miestus populiarinti šias transporto rūšis, investuoti į naujų infrastruktūrų kūrimą.

Sveikesnis ir tvaresnis judumas yra pagrindinis Pasaulio sveikatos organizacijos tikslas transporto ir sveikatos srityje Europoje. Norėdama pasiekti šį tikslą, plėtoti atitinkamas priemones bei remti sveikatai ir aplinkai naudingus sprendimus, Pasaulio sveikatos organizacija dirba kartu su valstybėmis narėmis, kurios priklauso Europos transporto, sveikatos ir aplinkos programai (THE PEP).

Kiekvienais metais per Europos judrumo savaitę dėmesys sutelkiamas į tam tikrą tvaraus judumo temą. Šiais metais Europos judriosios savaitės tema- judėjimas teisinga linkme, dėmesį sutelkiant į tvaraus mobilumo mieste planavimą. Raginama atkreipti dėmesį į darnaus judumo planų įtaką ne tik miestui, bet ir svarbiausiam jo dalyviui – piliečiui.

Europos judrumo savaitė ragina vietos valdžios institucijas plėtoti ir skatinti darnaus judumo mieste planus bei organizuoti piliečių informuotumą šioje srityje.

Europos Sąjunga yra išsakiusi aiškią nuomonę šiuo klausimu: transportas Europoje turi būti pigus, ekologiškas ir funkcionalus. Europos Komisija siūlo orientuotis į transporto kainų ir žalos aplinkai mažinimą bei ekologiškesnių transporto priemonių skatinimą šalyse narėse.

Juk visi norėtų gyventi mieste, kur švarus oras ir mažai triukšmo. Gyvenimas mieste be spūsčių taip pat yra vienas iš aukštos gyvenimo kokybės rodiklių. Visi nori didžiuotis savo miestu, kuris saugo klimatą ir yra žinomas Europoje dėl savo naujovių ir

ateities planų. Judėjimas teisinga linkme - tai puiki proga pradėti strateginius pokyčius, kad ši vizija taptų realybe - gyvenimu švaresnėje ir sveikesnėje aplinkoje.

Eurostato duomenimis, ES automobilių turi kas antras pilietis. Didžiausia automobilių koncentracija - Italijoje, Portugalijoje ir Liuksemburge. Pastarajame 1000 gyventojų jų tenka 659 - tai ES rekordas.

Nuo 1990 iki 2004 metų Lietuvoje buvo užfiksuotas didžiausias automobilių skaičiaus augimas visoje Europoje - 67 proc. ES per tą patį laikotarpį automobilių padaugėjo 40 proc. Didžiąją dalį mūsų šalyje įregistruotų transporto priemonių sudarė padėvėti automobiliai iš Vakarų Europos, dar menantys tuos laikus, kai apie ekologiją kalbėti buvo ne tik nemadinga, o tiesiog bergždžia. Mūsų ekonomikai ėmus sparčiai augti, didieji šalies miestai pirmą kartą susidūrė su transporto spūstimis. Lietuviai didžiąją dalį kilometrų nukeliauja automobiliais - apie 90 proc. Viešajam miesto transportui tenka 8 proc., o traukinių dalis nesiekia ir procento. Tai didžiausias skirtumas visame regione - pavyzdžiui, kaimynai latviai automobiliais nukeliauja 79 proc. atstumų, o visa ES - 83 proc.

Akivaizdu, kad tikėtis didelių pokyčių be asmeninių pastangų nereikėtų. Tačiau signalų, raginančių keisti savo kasdienius transporto įpročius apstu: kuro kainos, ribojamas ir apmokestinamas judėjimas mieste, nusibostanti rutina, automobilių stovėjimo vietų trūkumas, atsvario problemos ir kasmet Europos miestuose rengiama Diena be automobilio.

Pasaulio sveikatos organizacija rekomenduoja kasdien bent 30 minučių būti fiziškai aktyviam ir judėti bent po 10 minučių be pertraukos. Tad jei visas jūsų fizinis aktyvumas yra keletas žingsnių nuo darbo stalo iki pašto dėžutės - į rekomendaciją būtina žiūrėti rimtai. Visai kas kita, jei į darbą keliautumėte pėsčiomis arba dviračiu.

II. Bendrieji Tarptautinės dienos be automobilio organizavimo principai

2012 m. Europos judrumo savaitės šūkis – judėjimas teisinga kryptimi. Dabar pats geriausias metas šią problemą kelti į viešumą ir ją spręsti. Tvari miestų plėtros tema yra įtraukta į daugelį politikų darbotvarkių. Tai buvo, viena iš pagrindinių JT konferencijos „Dėl tvaraus vystymosi Rio +20“, skirtos spręsti mobilumo problemas, temų. Europos miestai vis labiau kenčia nuo eismo spūsčių, jų neigiamo poveikio ekonomikai, sveikatai ir gyvenimo kokybei. Miestų ekonomikai ir gyventojų gerovei reikia veiksmingų transporto sistemų.

Kai mobilumo paklausa didėja ir vis aktualiau tampa, mažinti transporto keliamą taršą, miestams nieko kito nebelieka kaip tik tapti labiau prisitaikančiais ir žvelgiančiais į ateitį. Miestai turi sukurti transporto sistemas, išlaikančias pusiausvyrą tarp mobilumo poreikio ir aplinkosaugos. Jų užduotis – pasiekti, kad transportas būtų darnus aplinkos (oro tarša, triukšmas) ir konkurencingumo (spūstys) prasme.

Darnaus judumo mieste planai siekia subalansuoti aplinkos kokybę, ekonominę plėtrą, socialinį teisingumą. Viso to teigiami rezultatai:

- aukštesnė gyvenimo kokybė ir patrauklesnė miesto aplinka;
- geresnis judumas ir transporto prieinamumas;
- geresnė sveikatos apsauga ir didesnis saugumas gatvėse;
- mažesnė oro tarša ir mažesnis triukšmas;
- mažesnis šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimas;
- veiksmingesnis ir ekologiškesnis krovinių ir žmonių transportavimas.

2012 m. Europos judrumo savaitė suteikia puikią progą atkreipti dėmesį, kad miestas judėtų teisinga linkme ir siektų kuo geresnių šių rezultatų.

Tvarus miesto mobilumo planavimas - tai naujas, mažai žinomas planavimo įrankis, tik pradamas naudoti tokiose šalyse kaip Prancūzija ir Jungtinė Karalystė.

Europos judrioji savaitė - puiki proga paskatinti piliečių ir valstybės institucijų susidomėjimą ir dalyvavimą kuriant savo tvaraus miesto transporto planus, pakviesti visus piliečius įsitraukti kuriant savo miestą, ilgalaikį tvarų miesto transportą ir skatinti įvairių vizijų virtimą realybe.

Rugsėjo 22 d. minima Diena be automobilio - puiki proga paskatinti eismo dalyvius elgtis kitaip nei įprasta, pateikti naujų eismo ir aplinką tausojančio transporto modelių.

Europos judriosios savaitės ir Tarptautinės dienos be automobilio **tikslas** - atkreipti visuomenės dėmesį į neigiamą transporto poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai, raginti miestų gyventojus asmeniškai prisidėti prie švarios aplinkos išsaugojimo, atsisakant važiavimo automobiliu ir pasirenkant mažiau orą teršiantį visuomeninį transportą, dviračius, naudoti biodegalus ir biokurą, keliauti pėsčiomis.

Europos judriosios savaitės ir Tarptautinės dienos be automobilio **uždaviniai**:

- informuoti miesto gyventojus apie vietines ilgalaikio mobilumo problemas bei dėl užterštumo kylančią riziką;
- skatinti visuomenės narius naudotis alternatyviomis transporto priemonėmis;
- mažuosius visuomenės narius supažindinti su aplinkos saugojimo svarba, mokyti būti saugiu eismo dalyviu;
- parodyti miesto bendruomenei vietinės valdžios pastangas, humanizuoti miesto aplinką.

Už judrumo miestuose politiką pirmiausia atsakingos vietos, regionų ir nacionalinės valdžios institucijos. Augant miestų transporto spūstims ir patiems miestams, tampa vis sudėtingiau kurti veiksmingas miesto transporto sistemas. Valdžios institucijos atlieka svarbų vaidmenį planuojamos veiksmus, teikdamos finansavimą, taip pat kurdamos teisinę sistemą. ES skatina vietos ir regionines valdžios institucijas įgyvendinti ilgalaikę integruotą politiką, kuri sudėtinėje aplinkoje yra labai reikalinga.

Svarbiausias veiksmingos transporto sistemos bruožas – veiksmingas skirtingų transporto tinklų integravimas, sujungimas ir jų sąveika. Tai gali palengvinti perėjimą prie ekologiškų transporto rūšių naudojimo ir veiksmingo krovinių pervežimo. Nebrangus ir šeimai pritaikytas transportas yra svarbiausia priemonė siekiant, kad piliečiai rinktųsi mažiau nuo automobilio priklausomą gyvenimo būdą, naudotųsi viešuoju transportu, daugiau vaikščių ir važinėtų dviračiu, ieškotų naujų judumo formų, pavyzdžiui, pavežtų vienas kitą automobiliu ir bendrai naudotųsi automobiliais ir dviračiais. Svarbus vaidmuo gali būti suteikiamas alternatyvioms transporto priemonėms, pavyzdžiui, elektriniams dviračiams, motoroleriams, motociklams ir taksi automobiliams.

Keletas konkrečių pavyzdžių ką kiti miestai įgyvendina nuolatos:

- gerina dviračių infrastruktūrą savo mieste:
- nustato automobilių pasidalijimo schemą:
- gerina dviračių saugą ir saugumą keliuose:
- sukūrė integruotą bilietų pardavimo sistemą:
- pasiūlė viešuosius dviračius:
- įkūrė eismo stebėsenos centrą:

- įvedė transporto spūsčių rinkliavas bei prieigos apribojimus;
- skatina įstaigų ir įmonių vadovus savo mieste plėtoti darbuotojų judumą ir kelionėms į darbą rinktis alternatyvius būdus;
- įdiegė elektrinių transporto priemonių įkrovimo infrastruktūrą;
- bendradarbiavo su mokyklomis ir tėvais, plėtodami vaikų saugų kelią į mokyklą.

Europos judrumo savaitės ir Tarptautinės dienos be automobilio renginių metu rekomenduojamos priemonės:

Europos judrumo savaitė ir Tarptautinė diena be automobilio suteikia galimybę eksperimentuoti su naujais eismo ir aplinką tausojančiais transporto modeliais. Šią dieną kviečiamos visos organizacijos, susijusios su kelių eismo saugumu, transportu, minėti Tarptautinę dieną be automobilio. Į minėjimą siūloma įtraukti: politinius veikėjus, ministerijų atstovus, nevyriausybinę organizacijų lyderius, kelių policijos pareigūnus, visuomenės ir asmens sveikatos priežiūros specialistus, mokytojus, studentus, žiniasklaidos atstovus. Rekomenduojama bendradarbiauti su kuo gausesniu būriu asmenų ir parodyti visuomenei, kad Diena be automobilio galėtų tapti ne tik akcija ir gražia iniciatyva, bet ir kiekvieno kasdienybė.

Už aplinką atsakinga Europos Komisija teigia, kad jau dešimt metų Europos judrumo savaitės renginiai padeda kurti geresnę miestų gyvenamąją aplinką. Ši didžiulė sėkmės sulaukusi idėja tapo pasauliniu reiškiniu. Judrumo savaitė suteikia galimybę susimąstyti apie naujus, geresnius susisiekimo būdus ir prisidėti prie to, kad mūsų miestuose būtų maloniau gyventi.

Keletas idėjų Tarptautinės dienos be automobilio organizatoriams:

- organizuoti konferenciją, diskusiją aktualiais tvaraus judumo mieste planavimo klausimais. Įtraukti visas suinteresuotas šalis;
- įtraukti visuomenę į tvaraus judumo mieste organizavimo ir įgyvendinimo procesą: atlikti apklausas, atsižvelgti į nuomones, suteikti atsakomybės už galutinį rezultatą;
- organizuoti nuotraukų, vaizdo įrašų ar piešinių konkursą „Judumo jūsų mieste vizijos po dvidešimtes metų“;
- organizuoti dienas be automobilio, sekmadienius - be automobilio, skatinti dalyvauti tokiose akcijose siūlant, pavyzdžiui nemokamą dviračio nuomą dienai;
- pateikti specialius nuolatinių viešojo transporto bilietų rugsėjo mėnesiui, arba bent Europos judrumo savaitei pasiūlymus;
- pasiūlyti saugaus važiavimo dviračiu mokymus vaikams;
- skatinti naudotis viešojo transportu;
- atidaryti naujas pėsčiųjų perėjas;
- paskirti kelias gatves pėstiesiems;
- uždaryti bent dalį judrų gatvių prieš mokyklas;
- uždarytose nuo transporto gatvių dalyse sudaryti sąlygas vaikų piešinių ant grindinio konkursams, bei kitoms pramogoms;
- organizuoti degalų taupymo akcijas;
- organizuoti transporto priemonių tikrinimą gatvėse;

➤ siūlyti valdžios pareigūnams dalyvauti sveiko pasivaikščiojimo akcijose kartu su miesto gyventojais.

2012 m. Europos judrumo savaitės apdovanojimai

Tam tikrus reikalavimus atitinkantys miestai ir didmiesčiai raginami varžytis dėl 2012 m. Europos judrumo savaitės apdovanojimo. Apdovanojimas skiriamas miestams, kurių surengtos kampanijos, įvertinus renginių, susijusių su tų metų tema, kokybę ir įgyvendinamas nuolatinės priemonės, pripažįstamos naujoviškiausiomis. 2011 m. Europos judrumo savaitės apdovanojimą laimėjo Bolonija (Italija), o prizininkai buvo Larnaka (Kipras) ir Zagrebas (Kroatija).

Europos judrumo savaitės vertinimo komisijos simpatijas pelniusi Bolonija surengė ne Dieną be automobilio, o visą Savaitgalį be automobilio. Buvo įgyvendinta ilgalaikių priemonių – pastatyta elektromobilių įkrovimo punktų ir parengtas planas išplėsti miesto dviračių takų tinklą iki 130 km. Savivaldos institucijos ragino piliečius per Judrumo savaitę pateikti savo nuomonę apie planą. Be to, Bolonija savaitei pačiame miesto centre sukūrė didelę zoną be automobilių. Ši pėsčiųjų zona buvo atverta gatvės menininkams, prekeiviams ir sporto asociacijoms. Kadangi iniciatyva pritraukė per 60 000 lankytojų, miesto institucijos nusprendė renginį pakartoti ateityje. Be to, miestas surengė daug dviračių išvykų, žaidimų, pasivaikščiojimų ir elektromobilių parodą; buvo įkurtos dviračių dirbtuvės ir savarankiško dviračių remonto stendai. Policijos pareigūnai informaciniuose renginiuose šeimoms teikė patarimus dėl saugaus važiavimo dviračiais; be to, buvo įkurtas informavimo punktas, kuriame piliečiai galėjo sužinoti apie naujas dviratininkams siūlomas paslaugas.

Pagrindiniai faktai

2011 m. Europos judrumo savaitę surengta dešimtą kartą. Pastarąjį dešimtmetį per Judrumo savaitę siekta remti miestų pastangas kurti malonesnę ir sveikesnę gyvenamąją aplinką. Tuo tikslu miestai buvo skatinami mažinti eismo spūsčių ir populiarinti tausias žmogaus jėga varomas susisiekimo priemonės. Judrumo savaitės, kuri pirmą kartą surengta 2002m., renginiuose dalyvauja vis daugiau miestų. 2011 m. dalyvavo 2268 miestai iš viso pasaulio.

Daugiau informacijos Europos judrumo savaitę svetainėje:

www.mobilityweek.eu

Informacinę-metodinę medžiagą pagal Europos Komisijos svetainę www.mobilityweek.eu ir kitus šaltinius parengė Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centro Aplinkos sveikatos skyrius, 2012.